

## Dagarnas grå och drömmarnas blå - om Ruth Milles.

*”Ljusa vårkvällar i Paris! Lätt förtonande blå luft med opalskimmer. En luft, som vibrerade av obestämda önskningar, av en längtan vilken ej hade något bestämt mål och som i sig själv var en lyckoupplevelse...”*

Orden är Ruth Milles och finns i hennes minnesanteckningar. Längtan präglar hela hennes konstnärliga produktion. Dagarnas grå och drömmarnas blå, namnet på diktsamlingen från 1918, kan också vara titeln på en essä om Ruth Milles liv. I dikter, minnesanteckningar och brev finns ständigt denna längtan och de drömska fantasierna om det förflutna. Många av hennes skulpturer har också ett romantiskt, längtansfullt drag. Nuet är grått medan minnen och drömmar har ett förklarar, blått skimmer.

Ruth Milles hade romantikens konst- och världsuppfattning, där svärmeri för gångna tider, intresse för mystik och kärlek till naturen var viktiga inslag. Denna 1800-talets stora stilströmning fick vid sekelskiftet ett delvis annat uttryck, men med liknande innehåll, genom symbolism och nationalromantik. Ruth Milles konst är därför på många sätt typisk för sin tid.

Ruth Milles avslutade sina minnesanteckningar 1923. Titeln på dessa är ”Omkring en konstnär”. På omslaget sätter hon en bild på sin bror, skulptören Carl Milles. Hon är inte så förmägen att hon skriver minnesanteckningar om sitt eget liv. Det är om den berömda brodern det handlar. I det sammanhanget är Ruth betydelsefull som rapportör eftersom hon som storasyster har en unik möjlighet att följa hans karriär. Hon ser det som sin plikt att berätta.

### Den begåvade flickan

I minnesanteckningarna skriver Ruth om barndomen på Örby Gård utanför Uppsala, skoltiden och åren i Paris och Stockholm. Vi får veta mycket om broder Carl men även om syster Ruth.

Ruth var alltid den begåvade. ”I mig stoppades kunskaper som krusbär på en butelj.” Löjtnant Emil Andersson var stolt över sin dotter och de hade en varm relation, sannolikt präglad av att hans hustru och barnens mor, Valborg, dött i barnsäng när Ruth var sex år. Emil Andersson var lika mån om att undervisa sin dotter som sönerna Carl och Stig. Undervisningen kunde gälla konsthistoria, namn på stjärnbilder likaväl som att dra gäddrag. Ruth var enligt egen utsago den av syskonen som var mest intresserad och läraktig.

Ruth skriver: ”Mina egna livsinytryck omsattes i teckningar. Allt vad papper hette klottrades fullt...”.

Det finns många barnteckningar bevarade. Ruth tecknar prinsar och prinsessor, gör födelsedagskort och ritar av släkten.

När det var dags för skola inackorderades Ruth hos släktingar i Stockholm och började på Statens normalskola för flickor. Hon fortsatte till Tekniska Skolan. Det är, menar hon, en verkligt lycklig tid i hennes liv, eftersom hon då på allvar kan ägna sig åt konsten. Hon fortsätter till Kgl Konstakademien där hon betraktades

som så begåvad att hon fick hoppa över en årskurs. Ruth fick stipendier liksom hertelig medalj för en skulptur med namnet Köld under åren på akademien. Hon hade många goda vänner, hon svärmade för unga pojkar, liksom för professorer som höll föreläsningar, och var ofta kär.

Hon följde också föreläsningar på Teosofiska samfundet och deltog någon gång i spiritistiska seanser men det tyckte hon inte om. Däremot blev teosofin grunden för hela hennes livsåskådning, berättar hon i minnesanteckningarna.

På ett bröllop träffade hon greve Birger Mörner som ville att hon skulle göra en porträttbyst av Ellen Key. Hon blev god vän med Ellen Key men skriver om sitt arbete med porträttet: "Jag mätte hennes näsa med metermått, ovan som jag var. Den var 6 cm lång. När bysten skulle forslas till gipsgjutaren föll näsan av. Ja, det var ett elände."

### I Paris

Hösten 1899 for Ruth Milles till Paris där bror Carl redan bodde sedan ett par år. Han hyrde en ateljé åt henne. Ett arv gav Ruth ekonomisk trygghet i början och hon kunde arbeta med skulptur, studera teckning på Academie Colarossi och följa anatomiföreläsningar på Ecole des Beaux Art. Snart var hon tvungen att ta olika jobb som tecknare och illustratör för att försörja sig. Ruth gjorde illustrationer för svenska tidningar, julkort och annat säljbart. Syskonen, som nu bytte efternamn till Milles efter sin fars smeknamn Mille, hade ständigt ont om pengar men levde ett fritt liv. De fick vänner från olika länder, bland andra två flickor från Österrike som bosatte sig i samma hus som Ruth. De hette Olga och Lintschi Granner och snart umgicks Ruth och Carl Milles intensivt med syskonen Granner. De åt middagar på enkla restauranger och gick långa promenader till olika sevärdheter. Under somrarna reste Ruth till Normandie för att arbeta.

Högtidligt beskriver hon i sina minnesanteckningar mötet med Paris konstskatter, de många museerna, monumenten och kyrkorna. Hon skriver:

"För oss hade boulevardernas Paris, lyxens, de stora modemagasinens stad ingen attraktion; vi gingo någon gång på teatrar och varitéer, bl.a. på Moulin Rouge; men det var först och främst de stora skönhetsminnenas Paris vi älskade och levde oss in i."

Ruth och Carls ekonomi förbättrades då de tillsammans med en kollega startade ett företag som sålde avgjutningar av statyetter i stora upplagar. Allt gick bra tills den agent de anlidade lurade dem. Trots det var det ändå möjligt för Ruth att försörja sig under åren i Frankrike. Hennes statyetter med motiv av kvinnor och barn i realistisk stil var uppskattade och förhållandevis lättsålda. Det var betydelsefullt att Ruth fick ett hedersomnämmande när hon ställde ut på Paris-salongen för första gången 1902. Skulpturen hette Le Chaperon Rouge. Ett hedersomnämmande innebar en stor ära och var viktigt för den framtida karriären.

Ruth ritade på eget initiativ några illustrationer till böcker av Selma Lagerlöf och blev övertalad av sina vänner att skicka dem till författarinnan. Selma Lagerlöf svarade i ett vänligt brev att hon uppskattat teckningarna och erbjöd några år senare Ruth att illustrera Herr Arnes Penningar. Vid det tillfället var Ruth så

upptagen av skulpturuppdrag att hon var tvungen att tacka nej. Hon träffade Selma Lagerlöf flera år senare i Stockholm och de hade brevkontakt under många år. Något samarbete blev det aldrig men Selma Lagerlöf köpte en statyett av Ruth.

### **Ruths sviktande hälsa**

Tiden i Paris var lycklig men beskrivningarna innehåller ändå mycket vemod. Kära vänner lämnar staden, försörjning och boende är problematiskt och Ruth är ofta sjuk. Hon reser till landet för att få hälsosam lantluft, behandlas av läkare och ligger på sjukhus hos nunnor. Under hösten 1902 skriver hon att hon helst vill arbeta sittande för att orka. När Olga Granner återvände till Paris efter något år hemma i Graz, bosatte hon sig hos Ruth för att hjälpa henne. Det är denna sjuklighet som slutligen får Ruth att lämna Paris på våren 1903. Hon gick då med ständig feber, var missmodig om sina möjligheter att försörja sig i Sverige och att över huvudtaget trivas med det som hon kallar de stelare förhållandena hemma.

Sjukdom är något som hädanefter präglar Ruths liv. Vad denna ohälsa egentligen beror på är oklart. Hon talar om nervsmärtor, sömnlöshet och orörlighet. Senare tillkommer mag- och tandproblem.

### **Hem till Stockholm**

Tillbaka i Sverige hyrde Ruth Milles bostad och ateljé på Grevgatan och arbetade som skulptör, illustratör och även författare. Hon blev intervjuad i tidningarna Idun och Dagny och sågs som en ung lovande konstnär. På uppdrag av Dramatiska teatern högg hon två byster i marmor, en av sångerskan Jenny Lind och en av skådespelaren George Dahlberg. Hon fick också beställningar på medaljonger för gravstenar och andra minnesstenar. Hon gjorde flera resor i Europa och deltog i utställningar, både hemma och utomlands. På en utställning i Buenos Aires fick hon silvermedalj och alla hennes statyetter såldes. Även Nationalmuseum köpte verk av henne. Ruth Milles levde ett aktivt liv, arbetade och hade många vänner. Ändå mätte hon inte bra och uppsökte olika läkare.

Ganska nykommen till Stockholm upplevde hon en olycklig kärlekshistoria. Det är, skriver hon, en upplevelse av svåraste art. En vän till Ruth och Carl, en man med professorstitel och känt namn, ville skilja sig för Ruth skull. Trots att hon själv var förälskad i mannen faller det henne inte in att säga ja till honom. Istället lider hon, som hon uttrycker det, ohyggligt under flera år.

I tron att lantluft ska leda till bättre hälsa flyttade Ruth 1913 till Dalängen på Lidingö där hon hyrde en lägenhet i en villa. Hon beskriver hur hon gör sitt hem så trivsamt som möjligt. Hon vet att hon på grund av sjukdom inte kommer att kunna lämna lägenheten och eftersom det kommer att bli som ett fängelse så "vill jag åtminstone ha ett vackert sådant".

## **Faster Ruth**

På Lidingö bodde flera av Ruths syskon, framför allt den beundrade brodern Carl som var i full färd med att bygga Millesgården och fylla det med konst. Hos honom samlas den tidens kulturpersonligheter och Ruth kunde, då hon kände sig frisk nog, delta i umgänget med personer som Verner von Heidenstam och Ellen Key.

Ruth Milles var 40 år då hon flyttade till Lidingö. Syskonen hade börjat få barn och Ruth blir den snälla, sjukliga fastern som blir allt tjockare och orörligare. Hon tar emot syskonbarnen med varm choklad, sagor och minnen men är missnöjd med det liv hon lever och längtar bort. Barnen tyckte att det var spännande att hälsa på hos Ruth. Där fanns mycket att se och faster Ruth var ganska egensinnig.

Hon var en stor djurvän och hennes engagemang för alla sorters djur visste ibland inga gränser. Brorsonen Rolf berättar att han som barn var tvungen att lysa med ficklampa i dörrposterna innan han stängde dörren hemma hos faster Ruth för att se att inte någon liten insekt satt så olyckligt till att den skulle bli ihjälklämd. Hans syster Ingegärd minns de vita dansmössen som faster Ruth hade i en bur som innehöll ett litet mus-tivoli! På balkongen hade Ruth tama ekorrar. Hon tyckte mycket illa om tjurfäktningar och 1924 skrev hon ett upprop för att stoppa tjurfäktningarna i Spanien. Hennes mål var att kända svenskar skulle underteckna uppropet som sedan skulle skickas till påven i Rom. Verner von Heidenstam var en av de tillänkta undertecknarna. Han skriver till Ruth att han håller med henne i sak och att han gärna skriver under men han tror inte att det hjälper.

## **Diktare och barnboksförfattare**

1918 kommer Ruth Milles diktsamling *Dagarnas grå, drömmarnas blå* ut. Den skriver hon liggande på sin schäslong, oförmögen att ta sig ut på många månader efter en operation. Själv menar Ruth att hennes minnesanteckningar hade varit intressantare om inte sjukdomen lagt hinder i vägen för allt sällskapsliv efter 1915. Hon berättar också att hon inte längre kan försörja sig. Det är Carl som ger Ruth de pengar hon behöver. Hon slutar sin minnestext med orden: ”Här sitter jag nu, en gammal nedbruten människa, men i tankarna springer jag omkring på ägorna som ett litet lyckligt barn.” Ruth var då 50 år gammal. Samma år debuterade hon som barnboksförfattare och illustratör. Tidigare hade hon skrivit och illustrerat kortare berättelser för barn som publicerades i olika samlingsutgåvor. Då *Trollskrattet* kom ut 1923 var det den första egna boken. Året efter kom *Didrik flygare och andra sagor*, och 1926 kom *Glohit och Glodit*, boken om två troll som Povel Ramel i sina memoarer beskriver som sin barndoms stora läsupplevelse och inspirationskälla i sitt framtida yrke.

Ruth Milles sagor är fyllda av prinsar och prinsessor, troll och änglar. Texterna är romantiska och inte sällan moraliska. Illustrationerna är välgjorda och tidstypiska.

## **Till drömmarnas Italien**

Några år senare, i början av 30-talet, inträffar det oväntade att Ruth Milles, nästan 60 år gammal, flyttar till Italien. Carl Milles, som skulle bli professor vid en konstskola utanför Detroit, ville att systemen skulle flytta till Italien, landet som erbjöd både sol och kultur. Ruth bodde på flera ställen under sina år i Italien, i Florens och San Remo, Rom och Subiaco, alltid på pensionat. Under de första åren i Rom skrev och illustrerade hon flera kortare barnberättelser som publicerades i

Sverige. Hon var orörlig och sjuklig men kunde ändå se en del av den konst hon älskade. I de många breven hon skrev är sjukdomar ett ständigt återkommande tema, liksom familjeskivaler. Vänskapen och kärleken till broder Carl och svägerskan Olga är stark och avståndet mellan Rom och Detroit måste ha känts enormt när Ruth satt ensam och skrev. För att hon ändå skulle ha sällskap emellanåt såg Carl till att unga släktingar skickades ner på skolloven. De fick göra utflykter med Ruth, dricka te och lyssna på när hon berättade om sina barndomssomrar på Örby gård och sin ungdom i Paris. Det kunde också hända att de fick gå och köpa fisk för att sedan mata Roms många vildkatter. Ruth var fortfarande djurvän.

När det började bli allt oroligare i Europa ville Carl att Ruth skulle flytta hem till Sverige men det ville inte hon. Ruth beklagar sig i brev över att Carl tänker tvinga hem henne. Så blev det inte. När kriget bröt ut flyttade Ruth till den lilla staden Subiaco, 10 mil från Rom, där hon bodde på hotell Belvedere. Hon var den äldre damen som bodde på nedre botten, eftersom hon inte kunde gå i trappor. För att ge hennes rum skugga planterade familjen som drev hotellet ett träd utanför hennes fönster.

1941 avled Ruth i Rom efter att ha fått kallbrand och amputerat ett ben. Oron hos syskonen i Sverige och Carl och Olga i USA hade länge varit stor och de försökte, trots kriget, ordna med en transport för att få hem Ruth. Innan alla formaliteter var ordnade dog Ruth och begravdes på den protestantiska kyrkogården i Rom. Carl Milles var förtvivlad. Han och Olga grät och samlade alla hennes böcker, dikter och brev på ett bord. Till sin bror Stig i Sverige skriver Carl att han vill samla alla Ruths skulpturer och ha dem uppställda på Millesgården som minne. Långt efter att Ruth dött fortsatte han att skriva brev till henne.

## Ruth Milles

1873	Född 19 april på Bällsta Gård, Vallentuna
1892-93	Studier vid Tekniska skolan, Stockholm
1894-98	Studier vid Konstakademien, Stockholm
1898-1903	Bor och arbetar i Paris
1902	Tilldelas hederspris på Parissalongen
1904	Deltar i Konst- och Industriutställningen i Norrköping
1905	Deltar i och tilldelas silvermedalj på St Louis-utställningen, USA
1906	Deltar i utställning i Budapest, Ungern
1910	Deltar i utställning i Buenos Aires, Argentina
1911	Deltar i utställning i Romutställningen samt i Föreningen Svenska konstnärinnors utställningar i Stockholm och Lund
1913	Flyttar till Lidingö
1914	Deltar i Baltiska utställningen, Malmö
1915	Deltar i utställning i Världsutställningen i San Francisco, USA
1918	Utkommer med diktsamlingen Dagarnas grå, drömmarnas blå
1923-26	Publicerar illustrerade sagor: Trollskrattet, 1923 Didrik flygare, 1924 Glohit och Glodit, 1926
1932	Flyttar till Rom, Italien
1931-36	Skriver och illustrerar sagor för samlingsutgåvor
1941	Dör i Rom 11 februari. Begravd på den protestantiska kyrkogården i Rom